

Innspill til Lovutvalg om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og psykisk vold

Vi i *Foreningen Mot Psykisk Vold* er glade for at det er oppnevnt et lovutvalg som skal se på de samlede juridiske problemstillingene om bl.a. psykisk vold.

Vi har valgt å vie innspillet vårt til de juridiske problemstillingene for psykisk vold. Selv om utvalgets mandat har et stort fokus på innvandrere, er vårt håp at etnisk norske som er utsatt for psykisk vold ikke blir oversett i utvalget sitt arbeid. Forekomststudier viser at det er flere etnisk norske enn innvandrere som utsettes for vold i nære relasjoner, rett og slett fordi det er flere etnisk norske i Norge. Når det gjelder negativ sosial kontroll foregår dette også i etniske norske familier, og utøverens ære er også relevant i etnisk norske familier der det forekommer psykisk vold. Og uansett etnisitet vil hevn, eller trusler om hevn, mot den utsatte som forteller om psykisk vold, forekomme fra voldsutøveren. Psykisk vold er imidlertid mye mer enn bare sosial kontroll og trusler.

29. august 2023 deltok vi sammen med organisasjonen "Hjelp meg stoppe volden", heretter HMSV, i møte med en representant fra lovutvalget (Asbjørn Eritsland) og tre fra sekretariatet (Anne Kari Braathen, Tuva Rindal Kongsvold og Siri Brækhus Haugsand). Vår forening og HMSV presenterte innspill innen et bredt spekter av juridiske problemstillinger knyttet til psykisk vold. I løpet av møtet fikk vi vite at flere av de juridiske områdene vi hadde innspill til, ikke ville bli tatt med videre av utvalget. Dette gjaldt konkrete områder som:

- At psykisk vold forekommer ikke kun i nære -og familiære relasjoner, men også på andre arenaer hvor det er maktubalanse i relasjonen, som f.eks i arbeidslivet,¹ skoleverket² og helsevesenet³. På grunnlag av dette kreves det endringer av flere lover, for å kunne ivareta rettssikkerheten til alle som er utsatt for psykisk vold.
- At det er et stort behov for at psykisk vold etter et samlivsbrudd stoppes, fordi volden ofte fortsetter etter bruddet, både mot barn og voksne.⁴ Derfor kreves det en endring i barneloven i forhold til behandling av barnefordelingssaker. Domstolen ivaretar per i dag ikke rettssikkerheten til barn som har vært utsatt for psykisk vold fra den ene forelderen.
- At det er behov for lovpålagte kompetansekrav innenfor feltet psykisk vold, til alle som har lovpålagt meldeplikt til barnevernet. I dag meldes det sjelden inn bekymring om psykisk vold, ifølge Statistisk sentralbyrås statistikk. På grunnlag av dette, kreves det endringer i forskrifter knyttet til bl.a. helsepersonelloven, opplæringsloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, familievernkontorloven, privatskoleloven, politiloven m.m. I dag har kun leger som har legevakt, og annet helsepersonell som arbeider sammen med lege i vakt, et lovpålagt kompetansekrav via akuttmedisinforskriften.⁵

¹ [Mobbing på arbeidsplassen - Arbeidstilsynet](#)

² [mobbing – Store norske leksikon](#)

³ [Serieforbryteren](#)

⁴ [Foreldresamarbeid etter vold og samlivsbrudd - Dinutvei.no](#) ; [Voldsutsatte «Renate» føler at hun og barnet blei svikta: – Hvor mange liv skal ødelegges?](#)

⁵ <https://lovdata.no/forskrift/2015-03-20-231/§7>

- At det er behov for å nevne psykisk vold eksplisitt i spesialisthelsetjenestelovens § 2-1 f, som omhandler helseforetakenes ansvar for at de ansatte skal kunne forebygge, avdekke og avverge vold⁶
- At det er behov for at forskrifter til ulike profesjonsutdanninger, inneholder krav om kompetanse og ferdigheter, som gjør utøvere av disse profesjonene i stand til å gjenkjenne tegn, avdekke og stoppe psykisk vold. Ansatte i barnevern, politi, familievern, helsepersonell, sakkyndige psykologer etc. lærer i dag lite eller ingenting om psykisk vold.
- At det er behov for å lovfeste at barnevern, familievern, psykisk helsevern for barn (BUP) er pliktige til å undersøke på en forsvarlig måte om det forekommer vold i alle familier de har med å gjøre. I dag er det valgfritt.
- At det er behov å lovfeste aktive metoder for avdekking av psykisk vold (f.eks. screening av både barn og voksne, hos fastleger, på helsestasjoner, hos bedriftshelsetjenesten etc). Det er stort behov for aktive metoder for å forebygge og avdekke vold, lenge før de utsatte blir skadelidende og lenge før de utsatte tar initiativ til å fortelle selv. Det bør også tas i bruk kunstig intelligens i avdekking av psykisk vold, fordi forskning har avdekket at mennesker i dag ikke klarer vurdere alvorligheten i volden godt nok.⁷
- At det er behov for å lovfeste at barn og unge skal få opplæring i psykisk vold, og i hva det innebærer å være en god forelder, en god kjæreste og for å kunne bidra til å stoppe voldsarven (i alle samfunnslag).
- At det er behov for at det lovfestes rett til en "hjelpekoordinator" for voldsutsatte, i likhet med at det nylig er lovfestet rett til "barnekoordinator"⁸ i gitte tilfeller. Dette fordi det i seg selv er krevende å være voldsutsatt, og det er enda mer belastende når man i tillegg skal ivareta egne barn, som også mest sannsynlig er blitt skadelidende av volden. Det er mange instanser som må involveres og koordineres, og de utsatte foreldrene får sjelden eller lite hjelp til dette i dag.
- At det er behov for at voldsoffererstatningen for de som er utsatt for psykisk vold, likestilles med det som gis til de som er utsatt for fysisk vold og seksuelle lovbrudd, og for at erstatningsbeløpene ikke skal være lavere om volden er utført av en man har en nær relasjon til, slik praksis er i dag. Erstatningsbeløpene som innvilges for (fysisk) vold, er systematisk lavere for de som er utsatt for fysisk vold i en nær relasjon, enn for de som er utsatt for fysisk vold forårsaket av en fremmed/mer perifer person. Utsatte for psykisk vold får sjeldnere og mindre i voldsoffererstatning,⁹ selv om konsekvensene kan være like alvorlige som for de utsatt for fysisk vold. For de som er utsatt for psykisk vold er skadebildet ofte mer sammensatt, med langvarige psykiske skader som tar lengre tid å behandle enn fysiske. Mange blir aldri helt friske.
- At det er behov for å lovfeste rett til brukermedvirkning innen barnevern, krisesentre, familievern, politi, rettsvesen m.m., tilsvarende slik det er for pasienter og pårørende via helse- og omsorgstjenesteloven, og for elever og foreldre via opplæringsloven.

⁶ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-61/KAPITTEL_2#%C2%A72-1f

⁷ [Kunstig intelligens bedømmer vold bedre enn mennesker](#)

⁸ [Barnekoordinator - Helsedirektoratet](#)

⁹ [Erstatning for psykisk skade i Norge og Skottland](#)

I møtet 29. august ble vi i stedet bedt om å komme med innspill på følgende konkrete områder:

- Straffeloven (om straffebud og beviskrav)
- Barneloven (om foreldreansvaret og bosted)
- Barnevernloven (om meldeplikten)

Før vi kommer med de konkrete innspillene på disse tre områdene, vil vi i foreningen framheve at lovendringer i seg selv ikke er tilstrekkelig: I realiteten har psykisk vold vært straffbart i mange år, ifølge straffelovens §282, men dette har ikke vært etterlevd av politi- og påtalemyndigheten. Ifølge barnevernloven §13-2 utløser tegn på psykisk vold meldeplikt, men dette etterleves hverken av politiet, eller av andre som har meldeplikt (helsepersonell, ansatte i skoler og barnehager, ansatte i spesialisthelsetjenesten, i familievernet etc). Inntrykket vårt, er at mange med meldeplikt kun forstår seg på åpenbar vold, dvs. fysisk vold, trusler om fysisk vold, utskjelling ved bruk av skjellsord, og fysisk kontroll/isolasjon/fangenskap, samt bevitnet seksuell vold.

Psykisk vold er i sin natur annerledes enn den åpenbare volden, og kan være svært subtil, slik at det kan være vanskelig for den som utsettes for det å forstå hva man blir utsatt for, og det kan være vanskelig for vitner til psykisk vold å oppfatte at det handler om vold. Psykisk vold kjennetegnes ved at den inngår i et mønster, og det skapes et regime der den utsatte ender med å bli forsvarsløs mot volden. Den utsatte brytes ned psykisk, og mister sin vurderingsevne, selvtillit og til slutt seg selv, og dette oppfattes sjelden av offentlige instanser, fordi de ikke er oppmerksomme nok. Konsekvensene av psykisk vold er svært alvorlige for de som rammes, men de er en oversett gruppe voldsutsatte i det norske samfunnet, spesielt utsatte som går i ett med "normalbefolkningen".

Den utsattes psykiske integritet skades, og de ender ofte opp med langvarige fysiske og psykiske helseplager, om de ikke blir sett og fanget opp av det offentlige, og kommer seg ut av volden i tide.

Uten holdningsendring og økt bevissthet hos de med meldeplikt til barnevernet, og hos politiet, påtalemyndighetene og rettsvesenet, om at psykisk vold er like straffbart og like skadelig som fysisk vold, så får lovendringene liten effekt.

Endringen som trengs kan sammenlignes med holdningsendringene til voldtekt og seksuelle overgrep som har skjedd de siste tiårene: Før var konsekvensene at den utsatte ikke ble tatt på alvor om vedkommende ikke passet inn i "bildet" av hvem som blir voldtatt: Bekledning og atferd før voldtekten, førte til at man ikke ble trodd og voldtektsmannen gikk fri. I dag er dette endret og alle voldtekter tas på alvor, inkludert sovevoldtekter. Man kan i dag også dømmes for seksuelle overgrep uten å ha vært fysisk kontakt med offeret. Dermed møtes (de fleste av) de som er utsatt for ulike typer seksuallovbrudd i dag med den samme respekt hos politiet (og andre), og rettssikkerheten deres ivaretas. Slik er det ikke for dem som er utsatt for psykisk vold.

De som er utsatt for "kun" psykisk vold, hvor det ikke i tillegg har vært fysisk vold, utsettes for urimelig forskjellsbehandling, sammenlignet med de som (også) er utsatt for fysisk vold. Dette innebærer et brudd på grunnlovens § 98: "Alle er like for lova. Ikkje noko menneske må utsetjast for usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling."

Det er en kjensgjerning at opprettelse av straffebud, eller forandring av ordlyd i straffebud, fører til at stadig flere skadelige handlinger får mer oppmerksomhet i media og blir inkludert i forskning. Psykisk vold er et stort samfunnsproblem, som alt for lenge har blitt oversett og ikke gitt oppmerksomhet. Det er på tide at psykisk vold blir behandlet på lik linje som fysisk vold og seksuelle overgrep/voldtekt.

Slik straffeloven er utformet i dag, har ikke de som er utsatt for “kun” psykisk vold et godt nok rettsvern.

Vi mener dagens praksis med at fysisk vold er "inngangsbilletten" for at rettsvesenet skal ta psykisk vold på alvor er urimelig. Det virker som om rettsvesenet ikke forstår at de utsatte kan være redde for voldsutøver, uten å ha vært utsatt for fysisk vold. Rettsvesenet setter ofte likhetstegn mellom latent (fysisk) vold og psykisk vold, men psykisk vold er mye mer enn dette. Psykisk vold handler om et bredt spekter av skadelige handlinger, eller unnlatelser, som gjør den utsatte redd, forvirret og usikker, slik at den utsatte innretter seg etter voldsutøver for så å prøve å unngå å bli utsatt for de samme voldshandlingene på nytt.

1. Forslag til endringer i straffeloven

1.1. Om psykisk vold og mishandling i nære relasjoner

Vi stiller oss bak [GREVIO sin anbefaling om et særskilt straffebud om psykisk vold](#), slik at psykisk vold regnes som like alvorlig av politiet som fysisk vold, fra første gang det tas kontakt, via vurdering av risiko og besøksforbud, til etterforskning og evt. retts sak og dom.

Vi ser helst at begrepet “psykisk mishandling” eller “psykisk vold” skal brukes i straffeloven, fordi dette begrepet rommer alt, mens en opplisting av enkeltformer for psykisk vold kan føre til at enkelte voldsformer som omfattes av begrepet psykisk vold utelates nok en gang. Mishandling i nære relasjoner omfattes i dag av strl. §282, men psykisk vold blir ikke brukt som begrep, men er inkludert i det vage og lite konkrete uttrykket “andre krenkelser”. Riksadvokaten, politidirektoratet og politihøgskolen må ta ansvar for å sørge for at alle som arbeider med voldsutsatte hos politi- og påtalemyndigheten, får økt kompetanse om hva begrepet “psykisk mishandling/vold” innebærer.

Realitetene er dermed at strl. §282 kun dekker et smalt spekter av de kriminelle handlingene som man kan utsettes for i en voldelig nær relasjon. Slik vi oppfatter utformingen av §282 så er dette en oppramsing av handlingene i straffebud som allerede eksisterer, som en anerkjennelse av at disse kriminelle handlingene rammer hardere når de foregår i en nær relasjon.

Et eksisterende straffebud, som til en viss grad kan være dekkende for den psykiske nedbrytingen som foregår i psykisk mishandling, er:

§266 Hensynsløs atferd.

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

I 2016 ble det tatt inn et eget straffebed om alvorlig personforfølgelse:

§ 266 a. Alvorlig personforfølgelse

Den som gjentatte ganger truer, følger etter, iakttar, kontakter eller gjennom andre sammenlignbare handlinger forfølger en annen på en måte som er egnet til å fremkalle frykt eller engstelse, straffes med fengsel inntil 4 år.

Ut fra forarbeidene til ny § 266 a, leser vi:

*Ny § 266 a vil ramme en rekke ulike handlinger, både handlinger som er straffbare i seg selv og handlinger som i utgangspunktet er lovlige. Den nye regelen er ment bedre å reflektere det som etter departementets syn fremstår som **det typiske trekket ved personforfølgelse, nemlig at en eller flere typer handlinger som i seg selv kan være mindre alvorlige, gjentas systematisk og over noe tid og dermed innebærer en alvorlig krenkelse av den som rammes.***

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-42-l-20152016/id2468025/>

Det samme mener vi kan sies om psykisk mishandling: **“Det typiske trekket ved psykisk mishandling, er at en eller flere typer handlinger som i seg selv kan være mindre alvorlige, gjentas systematisk og over noe tid og dermed innebærer en alvorlig krenkelse av den som rammes.”**

Vi foreslår å endre ordlyden i §266 slik at psykisk mishandling tydeliggjøres (ny tekst med **rød skrift**)

Forslag til endring av strl. §266

§266 Hensynsløs atferd

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller **mishandler en annen psykisk** eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Man kan vurdere å innføre en egen paragraf om **grov hensynsløs atferd** tilsvarende det man har i strl. §283 om mishandling i nære relasjoner; at den hensynsløse atferden er grov når den fører til betydelig psykisk skade eller betydelige fysiske helseplager, samt forøvrig dens varighet, om den er utført på en **særlig manipulerende måte**, om den har hatt til følge **betydelig psykisk smerte og medfølgende helseplager** og/eller om den er begått mot en forsvarsløs person. Vi foreslår derfor et nytt straffebed som kan dekke psykisk mishandling i ulike relasjoner.

Forslag til nytt straffebud som kan dekke psykisk mishandling i ulike relasjoner

§ 266 b. Grov hensynsløs atferd

Grov hensynsløs atferd straffes med fengsel i 6 år. Ved avgjørelsen av om den hensynsløse atferden er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig psykisk skade eller fysiske helseplager, og for øvrig

- a. dens varighet,
- b. om den er utført på en særlig manipulerende/skadelig måte, eller har hatt til følge betydelig psykisk smerte, eller
- c. om den er begått mot en forsvarsløs person.

Vi foreslår også at begrepet "forsvarsløs person" skal omfatte personer som har vært utsatt for (alle former for) mishandling i nære relasjoner, også personer som betegnes som ressurssterke personer. Den som er utsatt for psykisk mishandling over tid, blir forsvarsløs og har liten evne til å beskytte seg selv.

Vårt forslag til, i forhold til minst mulig endring av straffeloven, foreslår vi å endre strl. §282, til:

Forslag nr 1 til ny ordlyd i §282 (minste mulige endring av ordlyd)

§282. Mishandling i nære relasjoner

"Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, psykisk eller fysisk vold, hensynsløs atferd eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler ..."

Men vi ønsker oss mer enn dette: Vi har gått gjennom dagens straffelov og har funnet en lang rekke straffebud som kan dekke mye av den psykiske mishandlingen utsatte opplever, som kan foregå både før og etter samlivs- og relasjonsbrudd:¹⁰

Kapittel 21. Vern av informasjon og informasjonsutveksling (§§ 201-211)

§ 202. Identitetskrenkelse

§ 204. Innbrudd i datasystem

§ 205. Krenkelse av retten til privat kommunikasjon

§ 209. Brudd på taushetsplikt

Kapittel 22. Uriktig forklaring og anklage (§§ 221-226)

§ 221. Uriktig forklaring

§ 222. Uriktig anklage

¹⁰ Vi kaller det "samlivsbrudd" for voksne som har hatt en nær relasjon, og "relasjonsbrudd" for andre nære relasjoner, som mellom foreldre og barn, mellom søsken etc.

- § 223. Grov uriktig anklage
- § 224. Vilkårlig anklage
- § 225. Anklage om oppdiktet straffbar handling
- § 226. Plikt til å opplyse om uriktig tiltale eller domfellelse

Kapittel 23. Vern av folkehelsen og det ytre miljø (§§ 231-242)

- § 237. Smitteoverføring
- § 237 a. Grov smitteoverføring

Kapittel 24. Vern av den personlige frihet og fred (§§ 251-270)

- § 251. Tvang
- § 254. Frihetsberøvelse
- §263. Trusler
- §266. Hensynsløs adferd
- §266 a. Alvorlig personforfølgelse
- §267. Krenkelse av privatlivets fred
- § 267 a. Deling av krenkende bilder mv.
- § 267 b. Grov deling av krenkende bilder mv.
- § 257. Menneskehandel
- § 268. Uberettiget adgang eller opphold

Kapittel 25. Voldslovbrudd mv. (§§ 271-288)

- § 277. Medvirkning til selvmord og til selvpåført betydelig skade på kropp eller helse
- § 282. Mishandling i nære relasjoner
- § 287. Forsømmelse av hjelpeplikt
- § 288. Hensettelse i hjelpeløs tilstand, mv.

Kapittel 27. Vinningslovbrudd og liknende krenkelser av eiendomsretten (§§ 321-346)

- § 321. Tyveri
- § 322. Grovt tyveri
- § 330. Utpressing
- § 331. Grov utpressing
- § 343. Ulovlig bruk av løsøre mv.
- § 344. Grov ulovlig bruk av løsøre
- § 346. Ulovlig bruk mv. av fast eiendom

Kapittel 28. Skadeverk og fremkalling av fare for allmennheten (§§ 351-358)

- § 351. Skadeverk
- § 352. Grovt skadeverk
- § 354. Forledelse til formuestap

Kapittel 30. Bedrageri, skattesvik og liknende økonomisk kriminalitet (§§ 371-396)

- § 361. Dokumentfalsk

- § 363. Dokumentødeleggelse mv.
- § 365. Uriktig erklæring bestemt til bruk som bevis
- § 371. Bedrageri
- § 372. Grovt bedrageri

Kapittel 31. Kreditorvern (§§ 410-410)

- § 404. Formuesforringelse ved insolvensfare
- § 405. Grov formuesforringelse

Alt dette er lovbrudd som er en belastning i seg selv for enhver utsatt, men det er enda mer belastende når lovbruddene begås i en nær relasjon: Lovbruddene har et større skadepotensiale i en nær relasjon, fordi de også påvirker de utsatte psykisk i mye større grad enn om det er en ukjent eller perifer person som begår lovbruddet. **Vi velger å innlemme alle disse lovbruddene i psykisk mishandling i nære relasjoner, fordi de rammer den psykiske integritet og fred.**

Noen eksempler på psykiske voldshandlinger og deres konsekvenser:

Mange voldsutsatte opplever økonomisk vold som svært belastende både under og etter et samlivsbrudd. De kan bli sittende igjen med stor gjeld og ingen formue, og mange voldsutsatte ender som uføre og fattige, fordi de blir bedratt økonomisk, og forvirres og forledes til formuestap. Etter samlivsbrudd opplever en del utsatte blant annet tyveri og økonomisk utpressing fra voldsutøveren hvor felles barn kan bli brukt som et pressmiddel.

Noen utsatte med funksjonsnedsettelse og helseplager opplever at utøverne forsømmer sin hjelpeplikt og at den utsatte hensettes i en hjelpeløs tilstand. Enkelte utøvere smitter sine ofre med kjønns sykdommer. Noen barn sykkeliggjøres av voldsutøver (Münchhausen by proxy), for å oppnå og forsterke avhengighet mellom voldsutøver og barnet.

Voldsutsatte kan oppleve at voldsutøveren sprer både sensitiv informasjon og bilder av dem, både før og etter et samlivsbrudd. Og noen utsatte opplever datainnbrudd i mobiltelefon og annet utstyr, samt ID-tyveri.

Mange voldsutsatte utsettes for materiell vold/skadeverk, både før og etter samlivsbrudd, og noen opplever at voldsutøveren bryter seg inn i den utsattes bosted/eiendommer etter bruddet.

Andre opplever at voldsutøver bruker forskjellige instanser, som barnevernet, familievernnet, helsestasjon, domstolen/barnefordelingssaker m.m. for å videreføre den psykiske volden etter et samlivsbrudd. På grunn av mangelfull kompetanse til å kunne gjenkjenne og avdekke et psykisk voldelig forhold, kan fagpersonene intetanende bli brukt som brikker i voldsutøverens "spill" og dennes agenda om å ramme den voldsutsatte forelderen og deres felles barn.

Mange utsatte opplever at voldsutøver fremsetter uriktige og vilkårlige anklager mot dem, når den voldsutsatte anmelder vold mot seg selv og barna til politiet. Vår erfaring er også at voldsutøver kommer med uriktig forklaring og uriktige/vilkårlige anklager til offentlige myndigheter i barnefordelingssaker og barnevernssaker.

Vi mener det er behov for å synliggjøre alle straffebud som er relevante i forhold til psykisk vold, i §282.

Om man vil ha en straffelov som dekker mange flere av de handlingene som omfatter psykisk mishandling, kan alle relevante straffbare handlinger listes opp i en ny utgave av §282. Dette vil gi et mer reelt bilde av hva mishandling i nære relasjoner omfatter og handler om, både i samlivet og etter et samlivsbrudd. Dette blir åpenbart altfor omfattende å liste opp, men man kan se for seg å liste opp spennet av straffebud det er snakk om:

Forslag nr 2 til ny ordlyd i §282, hvor alle mulige voldshandlinger er inkludert:

§282. Mishandling i nære relasjoner

“Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, **psykisk eller fysisk vold, hensynsløs atferd, eller ved andre andre handlinger som nevnt i §§ 201- 412**, alvorlig eller gjentatt mishandler ...”

Det kan også vurderes om det skal opprettes et eget straffebud for de tilfellene der en voldsutøver bruker systemet (barnevern, barnefordelingsaker, familievern og/eller politiet) til å opprettholde krenkelsene, skade og mishandle den utsatte psykisk, etter et samlivsbrudd. At denne voldsutøvelsen forekommer, er påvist av NKVTS de senere årene. Vi velger å kalle dette “**systemvold**”. I Sverige bruker de begrepet “**eftervold**”, men siden dette kan misforstås til å kun gjelde (fysisk og psykisk) vold direkte fra utøver mot den utsatte, så vil vi ikke bruke det begrepet. På engelsk brukes “Post Separation Power and Control”.

Det samme gjelder når den voldelige forelderen lykkes i å manipulere barna, slik at barnas relasjon til den utsatte forelderen skades. Dette er nevnt i “Using Children Post Separation Power and Control Wheel”. Barna vil da ende med å ikke ønske eller ha samvær med den utsatte forelderen og vil ende med å bo kun hos den voldelige og manipulerende forelderen. Vi velger å kalle denne formen for psykisk mishandling for “**foreldreskap-destruksjon**”. Denne typen vold er spesielt skadelig, både for barnet og den utsatte, fordi den ødelegger relasjonen til den utsatte forelderen.

Systemvold og foreldreskap-destruksjon kan også nevnes eksplisitt i (ny) strl. §282:

Forslag nr 3 til ny ordlyd i §282, hvor også “systemvold” og “foreldreskaps-destruksjon” tas inn:

§282. Mishandling i nære relasjoner

“Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, **psykisk eller fysisk vold, hensynsløs atferd, ved bruk av systemvold eller foreldreskap-destruksjon, eller ved andre andre handlinger som nevnt i §§ 201- 412**, alvorlig eller gjentatt mishandler ...”

Vi foreslår også at ordlyden i §283 endres, slik at den også omfatter psykisk mishandling:

Forslag til ny ordlyd §283

§ 283. Grov mishandling i nære relasjoner

Grov mishandling i nære relasjoner straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig skade eller død, og for øvrig

- a. dens varighet,
- b. om den er utført på en særlig smertefull måte, eller har hatt til følge betydelig smerte, eller
- c. om den er begått mot en forsvarsløs person, eller
- d. om den er utført på en særlig manipulerende måte, eller har ført til betydelig psykisk skade

Som tidligere nevnt på side 6, foreslår vi at begrepet "forsvarsløs person" skal omfatte personer som har vært utsatt for (alle former for) mishandling i nære relasjoner, også tilsynelatende ressurssterke personer.

Vi ser at straffelovens kapittel 26, som omhandler seksuallovbrudd, har en paragraf om forholdet til erstatningsansvar for ærekrenkelses. En tilsvarende paragraf er hensiktsmessig også i kapittelet om voldslovbrudd. Vi foreslår derfor en ny paragraf §289:

Forslag til ny § 289

§ 289. Forholdet til erstatningsansvar for ærekrenkelses

Den som beskylder noen for å ha overtrådt bestemmelser i dette kapitlet kan ikke gjøres rettslig ansvarlig for beskyldningen etter skadeserstatningsloven § 3-6 a dersom beskyldningene er fremsatt

- a. i en anmeldelse, eller
- b. av den som hevder å være fornærmet i en fortrolig samtale med en person som det er naturlig å betro seg til, for å bearbeide konsekvensene av handlingen.

Anmelderen eller den som hevder å være fornærmet, kan likevel gjøres rettslig ansvarlig dersom det var grovt uaktsomt å legge til grunn at opplysningene var sanne.

I dag er mange voldsutsatte redde for å anmelde psykisk vold i nære relasjoner. Dette fordi de er redde for å ikke bli trodd av politiet eller at politiet ikke innser eller har en forståelse for at det er snakk om psykisk mishandling. En overhengende frykt og redsel for "trusselen" om å bli dømt for

ærekrenkelser, fra utøverens side, bidrar til at den utsatte ikke anmelder den psykiske mishandlingen. Kanskje vil det senke mediens terskel for å skrive mer om psykisk mishandling, all den tid status i dag er at svært få som "kun" har utøvd psykisk vold blir dømt, og mediene så å si utelukkende skriver om tilfeller der utøver er dømt.

1.2. Om psykisk mishandling i andre relasjoner

Psykisk mishandling (i form av grov hensynsløs atferd) kan også foregå i andre relasjoner der det er en maktubalanse. Dette handler om andre avhengighetsforhold (med en viss varighet), og hvor det er vanskelig eller umulig for den utsatte å bryte relasjonen, som f.eks. relasjoner mellom

- pasient - behandler (fastlege, psykolog, annet helsepersonell)
- klient/bruker - saksbehandler (NAV, barnevern, advokat)
- elev - lærer (grunnskole, vgs, høyskole, universitet, etterutdanning, etc.)
- ansatte - arbeidsgiver/kollegaer

Av disse eksemplene er det nok i arbeidsrelasjoner/på arbeidsplasser at det er mest anerkjent at psykisk vold kan forekomme, og kalles da ofte mobbing eller trakassering. Ifølge en rapport fra Arbeidstilsynet er det betydelig forekomst av psykisk vold på arbeidsplasser: "4–5 % av norske arbeidstakere opplever alvorlig mobbing på jobb, viser forskning."¹¹

Vi er klar over at disse formene for psykisk vold er utenfor det lovutvalget har valgt å fokusere på, men vi foreslår likevel at dette tas inn som *punkt d* i vår foreslåtte nye § 266 b, som vi har beskrevet på side 5 i dette dokumentet:

Forslag nr 2 til nytt straffebud som kan dekke psykisk mishandling i ulike relasjoner

§ 266 b. Grov hensynsløs atferd

Grov hensynsløs atferd straffes med fengsel i 6 år. Ved avgjørelsen av om den hensynsløse atferden er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig psykisk skade eller fysiske helseplager, og for øvrig

- a. dens varighet,
- b. om den er utført på en særlig manipulerende/skadelig måte, eller har hatt til følge betydelig psykisk smerte, eller
- c. om den er begått mot en forsvarsløs person, eller
- d. om den er begått mot en person man har makt over i en asymmetrisk relasjon av en viss varighet.

¹¹ [Mobbing og trakassering i arbeidslivet](#)

2. Om etterforskning og bevis

Det må gis klarere retningslinjer og settes mer fokus på psykisk vold internt i politiet, slik at etterforskere vet hva slags spørsmål de skal stille i et avhør for å få frem voldsregimet også for psykisk mishandling. Etterforskerne må få en kraftig økning i kompetanse, og spesialister på å gjenkjenne traumereaksjoner må være til stede når de utsatte avhøres. Dette kan være psykologspesialister eller psykomotoriske fysioterapeuter som kan gjenkjenne fysiologiske/kroppslige reaksjoner på psykisk mishandling (hyper- eller hypoaktivering), som ikke kan simuleres.

Nøye formulerte spørsmål må stilles til både voldsutsatte og voldsutøvere, for å avdekke hvem av dem som snakker sant. Politiet må spesielt være oppmerksomme når de har med ressurssterke voldsutsatte å gjøre, fordi disse ofte ikke passer inn i det bildet politiet har av voldsutsatte. Slike voldsutsatte ble benevnt "uverdige kriminalitetsofre" av partnerdrapsutvalget i 2020.¹² Også utøvere som framstår som sympatiske må man være spesielt opptatt av å borre i forklaringene til.

For mange utsatte har den psykiske volden blitt normalisert, slik at de er usikre på om det de har opplevd, er vold. Jo lenger man lever i et voldsregime, jo mer blir volden normalisert, desto viktigere er det at politiet gir den voldsutsatte beskyttelsestiltak og hjelper dem ut av den voldelige relasjonen.

Når vi i *Foreningen Mot Psykisk Vold* snakker med dommere og advokater om hvordan psykisk mishandling kan bevises, så møtes vi ofte med utsagn som antyder at det er den utsattes ansvar å dokumentere det de har vært utsatt for: At det er vi som har en betydelig del av bevisbyrden. Vi får høre at det er bra om vi har skrevet ned hendelser underveis, og/eller gjort lydopptak, istedenfor å "kun" fortelle om dem i ettertid (til politi og hjelpeapparatet). Vi skjønner, at for at noen skal dømmes, så må det finnes bevis ut over enhver rimelig tvil, men en del av oss opplever at dette også er kravet for at vi skal bli tatt på alvor og få den beskyttelsen og hjelpen fra politiet som vi har krav på. Vi får ikke bistandsadvokater oppnevnt (ut over de 3 første timene), vi får ikke innvilget besøksforbud og omvendt voldsalarm, og vi får ikke vurdert risikoen for å bli utsatt for fysisk vold eller å bli drept.

Vi mener at våre fysiske og psykiske helseplager, som har oppstått på grunn av den psykiske mishandlingen, må regnes som bevis, på lik linje med at fysiske skader/sår/blåmerker regnes som bevis på fysisk vold. Våre fysiologiske reaksjoner når vi snakker om den psykiske volden må også regnes som bevis på den frykten vi har overfor utøver.

I tillegg til dette må det regnes som bevis når utøver har et handlingsmønster som stemmer overens med det forskning viser er typisk for utøvere av vold i nære relasjoner/psykisk mishandling. Her er det dog viktig å innse at det finnes ulike typer utøvere, slik at det er ulike typer mønstre det er snakk om.

¹² [NOU 2020: 17 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17) Partnerdrapsutvalget

Når alt dette er sagt, vil vi påpeke at det sannsynligvis er mer fornuftig av samfunnet å bruke ressursene på andre områder enn straffesakssporet, fordi mindre enn 1 % av alle utøvere dømmes hvert år.¹³ For flertallet av utsatte for psykisk vold, er det andre tiltak som er viktigere, for å få avdekket og stoppet mishandlingen (barnevern, barnefordelingsaker, familievernet, besøksforbud etc) hvor ressursene er til mer nytte.

3. Om foreldreansvaret og bosted

Som for straffeloven, mener vi at begrepet “psykisk vold” må tas inn i barneloven. I tillegg mener vi at det må tas inn i barneloven at foreldre ikke har lov til å utøve vold mot den andre eller mot andre nære omsorgspersoner for barnet. Vi foreslår derfor å endre barneloven § 30 på to måter:

Forslag til ny ordlyd i barneloven § 30

§ 30. Innholdet i foreldreansvaret

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Har foreldra sams foreldreansvar, skal dei ta avgjerdene saman. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av **fysisk og/eller psykisk vald** og **anna** skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.

Dei som har foreldreansvar er skyldige i å ikkje utsette den andre forelderen, eller andre nære omsorgspersoner, for fysisk eller psykisk vald.

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i vergemålsloven.

Når det gjelder barnelovens § 7-1 om hvor barnet skal bo, så støter vi NKVTS sitt høringssvar fra 2021:¹⁴

“Kommentar til ny § 7-1 Kvar barnet skal bu fast

Her er barnelovutvalget delt i spørsmålet om det skal kreves særlige grunner for å kunne idømme delt bosted. Flertallet vil fjerne dette kravet i forslaget til ny lovparagraf. Mindretallet vil beholde kravet om særlige grunner. NKVTS støtter her mindretallet og mener at kravet om særlige grunner må

¹³ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/fra-overgrep-til-straff>

¹⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2020-14-ny-barnelov/id2828101/?uid=aa4711a6-8929-4c93-a282-3a6fbedfd11b>

videreføres i ny lov. Ut fra den kunnskapen vi har om utbredelse av vold og overgrep i nære relasjoner, vet vi at dette er utbredt i samfunnet. Det er også mye som tyder på at problematikk knyttet til vold og rus er overrepresentert i saker hvor foreldre ikke blir enige om bosted og samvær for barn og bringer spørsmålet inn for domstolene. Hittil har kravet om særlige grunner ført til at domstolene har vært tilbakeholdne med å ta i bruk den snevre adgangen til å idømme delt bosted som kom med lovendring i 2010. Om kravet til særlige grunner utgår i den nye paragrafen, kan vi forvente en økning i saker hvor det idømmes delt bosted. Dette – sammenholdt med kunnskap om overrepresentasjon av foreldretviser med rus og voldsproblematikk er et viktig argument for å beholde kravet om særlige grunner i adgangen til å idømme delt bosted.”

4. Om meldeplikten

Også for barnevernloven må begrepet psykisk vold/mishandling nevnes eksplisitt, og så må myndighetene ta ansvaret for å gi opplæring til alle som har meldeplikt og/eller innføre bedre metoder for å avdekke og stoppe vold mot barn.

Forslag til ny ordlyd i barnevernloven § 13-2

§ 13-2. Plikt til å melde fra til barneverntjenesten

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold i følgende tilfeller:

- a. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet **fysisk eller psykisk**, utsatt for alvorlige **fysiske eller psykiske** mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt
- b. når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling
- c. når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- d. når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd
- e. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Også yrkesutøvere som opptrer i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, familievernkontorloven og privatskolelova plikter å gi opplysninger etter denne bestemmelsen. Det samme gjelder meklere i ekteskapsaker og private som utfører oppgaver for staten, fylkeskommuner eller kommuner, og de som utfører slike oppgaver på vegne av organisasjoner.

Cecilie, Elin, Hanne og Turid

På vegne av Foreningen Mot Psykisk Vold, 1. oktober 2023